

Karel Šíp

Bavič

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Karel Šíp
Bavič – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Karel Šíp

BAVIČ

Vážený čtenáři

Jsou v podstatě dvě možnosti. Buď držíš knihu s tímto názvem v ruce poprvé a v tom případě dovol, abych ti nejprve pogrataloval. Skvělá volba. Nebudeš litovat, o tom jsem přesvědčen. Navíc přece víš, do čeho jdeš. Autobiografie jednoho baviče. To přece slibuje hromadu srandy, protože co jiného mohl asi tak zažít ve svém životě člověk, jehož pracovní náplní je bavit. No, jenom abys nebyl v tomto směru překvapený. Pokud se začteš – a já věřím, že ano –, sám dojdeš k poznání, že moje cestičky životem byly často klikaté, a dokonce byly chvíle, kdy se humoru jaksi nedostávalo. Nicméně všechno, co je tu zaznamenáno, je pravda. Někde možná pravda trochu přibarvená, ale jenom proto, aby se to lépe četlo.

A pak je tady druhá možnost. Knihu jsi už v ruce držel, v lepším případě ji dokonce i přečetl. Ano. Toto je nové vydání (odborně se tomu říká reedice) stejné autobiografie, která vyšla před lety. To není nic nového, běžně vycházejí knihy tohoto typu znovu a znovu z mnoha důvodů. Jednak proto, že je předešlé vydání vyprodané. Jednak proto, že tehdy to mohlo některým čtenářům uniknout, pak to sháněli, avšak marně. A teď pozor. Bylo by hloupé, předložit dneska čtenářům jedno a to samé. Co už vyšlo, co už četl, akorát na to zapomněl a teď se dožaduje v knihkupectví vrácení peněz. Vydání, které, vážený čtenáři, držíš v ruce, totiž není zcela totožné s tím předešlým. Ne že bych svůj životopis jakkoliv upravoval, nebo snad dokonce cenzuroval. Ne. Jen jsem si dodatečně vybavil určité momenty, které jsem tehdy pominul. Netajil, pominul, v tom je rozdíl. A tak je tohle nové vydání o ty dodatečné vzpomínky obohaceno. Najdeš tu například, jak jsem prožíval revoluční letopočty 1968 či 1989 nebo proč nemám rád diskotéky. Když si k tomu připočteš, že toto vydání je na rozdíl od předešlého obohaceno o nápadité karikatury Jiřího Slívy, zjistíš, že je to vlastně úplně nová knížka. Tolik jsem považoval za nutné sdělit úvodem a teď si přečti to původní slovo úvodem.

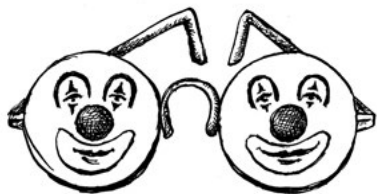
Slovo úvodem

Někdy kolem roku 2000 jsem se pokusil o autobiografické zpracování toho, co jsem si ze svého dosavadního života pamatoval a co jsem považoval za důležité. Co by zvědavému čtenáři nejen osvětlilo temná zákoutí mého dosavadního života, ale zároveň by ho to případně i pobavilo. Celé jsem to shrnul do knížky s názvem *Skopičiny mého života*. Nyní jsem byl požádán o stejnou věc. Na mou námitku, že epizody z mého života už v knižní podobě existují, mi bylo sděleno, že přece od té doby kapitol v mém životě přibýlo, a ty v té autobiografii logicky nejsou. Zároveň je tu možnost, že se s přibývajícými léty mohl můj pohled na dosavadní život poněkud změnit. Stejný zážitek se mi může jevit jinak, i hodnotící kritéria sebe sama mohla s věkem prodělat určité změny. A je tu ještě jedna věc. Je přece známo, že k stáru se člověku vybavují vzpomínky, které do té doby zůstávaly zasuté kdesi v mozgovém suterénu. Odsouzené k trvalému zapomnění. Jenomže je přece všeobecně známo, že starší mozek ty zasuté sám od sebe vyplavuje, aniž by o to byl požádán, bez jakéhokoliv impulsu, člověk se nemusí mučit vzpomínáním a najednou něco vyplave. Jako kus bahna, který se sám od sebe uvolní ze dna rybníka a vyplave na hladinu. A tohle u mě už propuklo. Najednou zničehonic vyplave vzpomínka například na mé šesté narozeniny, jak dostávám svoje první kolo, jak na něj usedám v Liberecké ulici v Teplicích, kde jsme bydleli, která se svažuje od Malého nádraží až dolů k našemu šedivému činžáku, jak já sám, že jedu sám a bez pomoci, tatínek běží vedle mě a já najednou hystericky křičím, že mě nenápadně vzadu drží za sedlo, abych nespadl, ať mě pustí, že už umím jezdit sám, tatínek se směje a říká, že mě přece nedrží, že jedu sám, že jsem šikovnej, poprvé na kole, a hned jedu sám, já ale vím, že mě drží, a protestuju, že takhle tedy ne, a chci zastavit, jenže neumím ještě brzdit, ale přesto zpomaluju, až zastavím úplně, tatínek mě chválí, prvně na kole, a už

.....

umíš i zastavit, je udýchaný a ruku má otačenou od sedla, které do té doby zezadu nenápadně křečovitě držel, a já brečel, že mně zkazil první jízdu na kole, kterou bych zvládl určitě i bez jeho pomoci. Tak tohle se vyplavilo ze dna rybníka. Ale že jsem měl včera cestou domů koupit máslo a chleba, to zůstalo přilepené na dně.

A tak jsem pod zorným úhlem těchto skutečností přistoupil k tématu znovu.

Bavič

Rád bych uvedl ve známost, že slovo bavič, které v našem šoubyzny-su zdomácnělo, vzklíčilo v mé hlavě. Říkám to i s vědomím, že tenhle výraz má mnoho odpůrců i mezi baviči, což dost dobře nechápu. Když někdo taví železo, tak je tavič, kdo kalí, je kalič. Jsou případy, kdy kalí i bavič. Kdo tráví, je travič, když tráví ženská, je to travička, často i zelená. No a když někdo baví lidi, tak je snad bavič, ne? Víím, že někteří mí kolegové si dokonce nepřejí být takto označováni a trvají na slově komik, humorista, cokoliv, jen ne bavič. Připadá jim to spíš jako nadávka. Že by je to ušpinilo. Novinář tohle slovo používá, jakmile chce zdůraznit pokleslost zábavného žánru a jmenovaného tím slovem hodit někam do umělecké žumpy. Tenhle názor samozřejmě nesdílím. Nejen proto, že se považuju za baviče, ale zkrátka i proto, že víím, jak nelehké je kolikrát diváka pobavit, o což se pokouší mnoho bavičů, kteří si však nepřejí být za baviče považováni.

Ještě v časech, kdy jsme s Jardou Uhlířem dělali svoje Hitšarády, ve chvíli, kdy nás opustilo prvotní nadšení z práce a dostavila se fáze, kterou bych přirovnal k profesnímu dospívání, začali jsme se zajímat o své honoráře. Tahle ekonomická puberta nás přivedla ke zjištění, že možná nejsme za své výkony spravedlivě hodnoceni. Finančně hodnoceni. Na poradách kladně, to ano, ale finančně... nic moc. Jelikož jsem byl v našem tandemu pasován na organizačního šéfa, vzal jsem si za své prošetřit, zdali bychom nemohli být placeni lépe. S tím Jarda vehementně souhlasil. Sám se v tom sice nijak neangažoval, věděl, že ať dosáhnu čehokoliv, vždycky budeme honorováni stejně, že si nebudu zařizovat vyšší honorář jen pro sebe, ale automaticky pro nás oba, a taky tomu tak vždycky bylo. Navíc jsem byl sice výkonným umělcem, avšak bývalým produkčním, takže jsem se i trochu vyznal. Mí bývalí kolegové z produkce mi nyní vystavovali smlouvy coby umělci (přiznávám, to mi fakt dělalo dobře, já to psaní smluv teh-

dy nenáviděl a najednou je jenom podepisuju na tečkovaném řádku, pod kterým bylo napsáno „podpis umělce“). I zjistil jsem, kde je zakopaněj pes. Tehdejší sazebník hereckých honorářů byla poměrně tlustá bichle, která přesně určovala, kdo a jak má být za co placen, když vystupuje v televizi. Když přišel do studia na besedu třeba úderník z nějaké Brigády socialistické práce, byl placen podle stejného metru jako my. Mně se však zdála naše činnost poněkud odlišná, hodna lepšího ocenění, dokonce i údernější než činnost úderníka. Jenomže produkční nás platit lépe nemohli, nebyli jsme herci, i když často vlastně ano. Co s tím? To je těžký, pravil mi bývalý kolega. Ve scénáři je napsáno, co říká Šíp, pak co mu odpoví Uhlíř. Pod svými civilními jmény nemáte nárok na víc než třeba host z ČKD. To všechno je publicistika, vy dva tím pádem taky. Ale my se přece dopouštíme hraných skečů, předem napsaných a naučených dialogů, to je publicistika? Jo. Podle sazebníku jo. Nechtěl jsem to tak nechat.

Usedl jsem k psacímu stroji, abych včas odevzdal další scénář Hitšarády, a přemýšlel. Užůž jsem skoro mechanicky vytůkal:

Šíp: Dobrý večer, vážení diváci, vítejte u dalšího vydání Hitšarády.

Uhlíř: Vítězem minulého kola se podle vašeho hlasování stala písnička...

A už bych jel.

Já z toho ta naše jména musím přece dostat. Abychom nebyli publicistika.

Aby produkční mohl napsat do kolonky „druh výkonu“ slovo role. Role někoho. Jasně, my musíme někoho hrát. Ale koho, když tam jsme pak stejně za sebe? To byl klíčový moment. I vytůkal jsem na stroji.

1. bavič: Dobrý večer, vážení diváci...

2. bavič: Vítězem minulého kola...

A bylo. Nemohl jsem se dočkat, až scénář odevzdám s upozorněním, že tentokrát je náš výkon nikoliv publicistický, ale herecký. Aha, a co v tom hrajete? Hrajeme baviče. Protože chceme bavit lidi. Svými dialogy mezi písničkama. Tak jsme baviči. Produkční to přelítl očima a sáhnul po hereckém sazebníku. Vypadli jsme mu v tom okamžiku z publicistiky a spadli mezi herce.

Herecký sazebník měl 5 kategorií, od nejnižší po nejvyšší. S uvedením konkrétních jmen herců, kterým přísluší jaká třída, v každé třídě bylo určité finanční rozpětí, kolik může herec podle rozsahu ztvárňované role dostat, tedy minimum a maximum, kolik doopravdy, to už určovali produkční pracovníci. Tehdy byli v té nejvyšší, 5. kategorii, snad jen národní umělci. Naše jména v sazebníku samozřejmě chyběla, platilo pravidlo, že kdokoliv nový se dopustil v televizi hereckého výkonu, automaticky mu byla přiznána nejnižší třída, tedy jednička. I ta však byla finančně o stupínek výš než publicistické vystoupení.

A tak slovo bavič trvale zakotvilo v mých scénářích, ale především ve smlouvách, kde stálo pokaždé v kolonce „druh výkonu“: herecký výkon role 1. baviče, u Jardy to byl 2. bavič. Nešlo o to, že první byl něco víc, to byla jen technická věc, to věděl i Jarda, já jen většinou, ani nevím proč, naše pořady vždycky začínal nějakou tou úvodní větou a Jarda vždycky vzápětí replikoval. Samozřejmě, mohla mě tehdy napadnout spousta jiných výrazů, mohl jsem tam uvést třeba role průvodců, mohli jsme si dát jména, jakákoliv, Jára a Kája třeba nebo První hitšarádník, Druhý hitšarádník, na tom vůbec nezáleželo, v pořadu samotném jsme se stejně nijak neoslovovali ani slovo bavič jsme nikdy nepoužili. Byla to čistě administrativní věc, která neřešila nic jiného, než abychom dostávali lepší prachy. Tak jsem si vymyslel slovo bavič. Došel jsem k tomu nejspíš nějakou dedukcí, že vlastně nechceme víc a nemáme větší ambice než bavit lidi, a tak mi tenkrát slovo bavič vytanulo na mysli a nepřišlo mi ani nijak nepatřičné. Za své dítě ho považuji dodnes. Nemohl jsem samozřejmě tušit, že z anonymity našich hereckých smluv a scénářů se nějakým způsobem proklube na veřejnost a stane se běžně užívaným výrazem. No a když jsme se tehdy přes ty baviče sami vpašovali mezi herce, bylo zajímavé, jak nám za chvíli začalo být těsno v té nejnižší 1. kategorii a chtěli jít vejš, to už jsme pocítovali jakousi dávku popularity a hodlali to proměnit v lepší honorář.

Jenže tehdy se o přearazení do vyšší třídy muselo poníženě žádat, a když těch žádostí bylo víc, sešla se jakási umělecká rada a žádosti posuzovala. Buď vyhověla, nebo ne. Místo aby vedení televize samo došlo k tomu, že ten či onen by si zasloužil vyšší třídu, ponechali to tehdejší televizní vládcí na umělcích, ať sami žádají vrchnost o zlepše-

V písničce Dráty pletací jsem si zahrál školníka

ní svých honorářů. Po některých hercích se při té příležitosti možná začaly požadovat určité úlitby... Hmm, chceš do vyšší honorářové kategorie? A víš, že teď se bude inscenovat hra *Kremelský orloj*? Co kdyby sis tam zahrál, soudruhu, Lenina? Víím z doslechu, že tahle forma vydírání herců existovala, vydírat však tímhle baviče pochopitelně nešlo. Pustit nás dva v nějaké inscenaci do blízkosti Vladimíra Iljiče by bylo riskantní i pro samotného Lenina, pokud si měl zachovat důstojnou tvář. Ale vzpomínám si, že právě ve zmíněném Kremelském orloji si zahrál malou roli jakéhosi ruského muzika dokonce Vladimír Menšík. A myslím, že snad dokonce vzápětí mu dali národního umělce. Jemu to však z hereckého kumštu ani nebetyčné popularity u diváků nijak neubralo, naopak, kvůli němu jsem tehdy inscenaci viděl a mám dojem, že jeho ruský mužik byl věrohodnější než samotnej Lenin v podání angažovaného, avšak mizerného herce Václava Švorce, jinak bratra známější Jiřiny Švorcové. Po čase jsem tuto poníženou žádost za nás za oba skutečně napsal a poskočili jsme do dvojky i bez Lenina. Proto se vztyčenou hlavou znovu opakuji, že se považuji za baviče se vším, co k tomuto slovu dneska patří. Nejen proto, že se hlásím k jeho autorství z výše uvedených pohnutek. Já se opravdu snažím diváky bavit, o víc mi nejde. Vyvolat divákův smích je něco, co nelze učit na uměleckých školách. Na to nejsou žádné recepty. Jak toho dosáhnout, totiž nikdo neví. Do poslední chvíle se to neví. Něco si člověk usmyslí, jde s tím před lidi či před kamery a čeká. Smích se buď dostaví, v horším případě nedostaví. Někdy je to jen otázka slovosledu. I takové případy jsem už řešil. Stačí prohodit pořadí slov a zafunguje to. A to je potom nádhera. Ale pustit se do analýzy humoru, rozepsat se o vzácných okamžicích, kdy se podaří diváky rozesmát, na to si v tuhle chvíli netroufám. To by si zasloužilo snad i samostatnou knížku. Možná někdy přistě. Zatím pouze konstatuji, že mi dělá radost smích. Že se i nadále snažím smích vyvolávat a bavit lidi. Koneckonců, vždyť jsem jenom obyčejnej bavič.

Teplice

Víte, dneska je genetika na vysoké úrovni. Mnohem vyšší než v dobách mého dětství, kdy žádná genetika nebyla. Tedy, vona byla, ale nevědělo se o ní. O dědičnosti se mluvilo i tehdy, ale o genech ani

slovo. Jenom... To má po tatínkovi, ten je celá máma, to se říkalo... Ale nikdo neřekl: Tohle komediantství má v genech. Tím chci říct, že díky genům nejspíš dělám to, co dělám. Od malička jsem se pohyboval mezi divadlem a školou. Nikdy nezapomenu na svoje první vystoupení na divadelních prknech. Stalo se tak v Teplicích, kde jsme bydleli. A tam také došlo k mému osudovému setkání s divadelními prkny. Teplické divadlo dávalo jakousi hru o husitech, jmenovala se *Práčata*. Nevím, kdo to napsal, Tyl to asi nebyl, to bych věděl. O Tylovi jsem toho už tehdy věděl dost, až jsem z toho byl mírně otlýl. (Pardon, ale pokleslé frky mi tu budou občas prosakovat.) Moje první divadelní role byla v *Práčatech*. Děti, které sice nevedou žádnou válku s křižákama, ale jsou schované někde v záměstí, a když naši (tedy husiti) prohrávají, odněkud se vyřítež s obyčejnejma prakama – odtud *Práčata* – a začnou střílet šutry na křižáky, a ti v panice utíkají. O tom byla hra *Práčata*. Prácat bylo zapotřebí hodně, v bitvách i v divadle, byla tam i spousta mluvených rolí, bylo mi asi osm let, mluvenou roli jsem nedostal a upřímně řečeno, nevzpomínám si, že jsem o to tehdy nějak stál. Tatínek věděl, že se hraje hra plná dětí, tak mě tam dodal. Klasický kompars. Skryt v davu s jedinou povinností – přijít s ostatními a pak odejít s ostatními. Samozřejmě setrvat na jevišti dle režijních pokynů, tedy hlavně nevybočovat z davu. Chovat se jako husitské dítě, tedy zločinecky, protože zabít křižáka kamenem z praku bylo jedinou ctižádostí těchto dětí. Hra měla mít výchovný charakter, hrávala se především v dopoledních časech, jelikož byla určena pro školy. A já byl už taky školák. Nemohl jsem dospat, když jsem se dověděl, že naše škola jde na *Práčata*. Den předtím jsem oznámil třídnímu učiteli, že bohužel jít se školou do divadla nemůžu. Proč? Divil se. Protože já už tam budu, protože v tý hře, pane učiteli, tak v tý hře já hraju. A že tam musím být brzo, kvůli líčení, kostýmnímu převleku a tak dále. Dělal jsem na učitele chytrýho a používal divadelní hantýrku, kterou jsem měl odposlouchanou od tatínka. Že před představením je krátká oprašovačka, musím do vlásenkárny pro paruku, no zkrátka pan Důležitéj. Tím jsem byl omluven z povinné návštěvy kulturního zařízení, neboť jsem byl jeho součástí. Zároveň přede mnou byla první šance ukázat spolužákům, hlavně však spo-

lužačkám, s kým mají tu čest. Kdo sedí tiše ve třetí lavici a jeví se nenápadně. Herec. Představení se rozběhlo a přišla scéna, kdy jsem se vrhl na jeviště s ostatními dětmi herců v otrhané košili a prakem v ruce. Plné jeviště práčat. Někdo tam sice něco říkal, to by se děj jinak moc nepohnul, ale já to na starost neměl. Já byl v davu. Jan Žižka možná v tu chvíli vysvětloval práčatům, kam tím prakem na křižáka mířit, jenže to já nesledoval. Pátral jsem očima v hledišti, kde sedí naše třída. Popostrkoval jsem se z davu víc dopředu, abych byl vidět a sám v té tmě lépe viděl. A pak jsem je našel a začal jim mávat. Upozorňovat na sebe. Opětovali moje pozdravy. Volali na mě, bez ohledu na závažná rozhodnutí přítomného jednookého vojevůdce: Čau, Karle, přijď si odpoledne zakopat... na ten plácek u mlíkárně... Jasně, jenom to tady skončí, skočím si domu pro kecky a jsem tam... Hele, Pepiku, fakt nevím, jak to tu může dlouho trvat, je to eště tak na hodinu a půl... Teda snažil jsem se šeptat, ale seděli daleko. Ostatním divákům z jiných škol, kteří mě neznali, se můj výstup docela líbil. Tak nějak se jim ta hra zdála srozumitelnější, když věděli, že malý bojovník za práva husitů si po válce chodí zakopat k mlíkárně. Po představení kontaktoval mého tatínka režisér té hry a oznámil, že jsem svým nepřístojným chováním oslabil dramatické vyznění díla, a s mým herectvím na prknech teplického divadla byl konec. Osud to však zařídil jinak a já celé své dětství stejně prožil nakonec v divadle.

Ostrava

Když mi bylo asi deset let, tatínek povýšil. Z oblastního teplického divadla obdržel nabídku do divadla státního. Dneska to zní podivně, ale pro herce to asi byl solidní služební postup a nejspíš i lepší platové podmínky. To je jako třeba ve fotbale... trenéři si vyhlídnou talent v nižší soutěži a on jde za lepším. Takhle šel tatínek do 1. herecké ligy, operetní extraligou už bylo jen divadlo karlínské. Tak jsme se stěhovali do Ostravy. Nebylo pro mě lehké loučit se s kamarády v Teplicích, zároveň – a to si pamatuju – jsem byl dychtiv, co nového mě čeká v jiném městě, větším městě, když maj větší, a dokonce státní divadlo. Stěhování nábytku organizoval tatínek sólově, my s maminkou jsme cestovali do nového bydliště vlakem. Oknem jsem pořád vyhlížel, kdy

Na školní besídce jsem si nacvičil hru o zbojníkovi Ondrášovi

Tatínek zamlada

už se objeví na obzoru mé budoucí bydliště, neznámá Ostrava. Nikdy předtím jsem tam totiž nebyl. Cesta hezky ubíhala... Česká Třebová... Zábřeh... Olomouc... kolem hezká krajina, liboval jsem si, Teplice v padesátých letech nevypadaly vábně, ač to byly lázně. O Ostravě jsem do té doby jen četl v čítance, že to je hornické město a Klement Gottwald ho překřtil na ocelové srdce republiky, protože tam byly hutě. Nabyl jsem přesvědčení, že jdu do lepšího. Podezření jsem začal mít až někde kolem Hranic na Moravě... ve Studénce už jsem chtěl vystoupit a jet zpátky do Teplic. Kraj za okny rychlíku začal totiž tak nějak podivně šednout... Blížili jsme se k Ostravě. Stáhl jsem okénko v uličce rychlíkového vagonu, abych viděl panorama města na vlastní oči. Maminka mi vyčistila oči od sazí, když jsem neprozřetelně vystrčil hlavu z okna a užasle hleděl na záhadné obrysy města. Města, nad kterým se tyčila věž jedné radnice, dvou kostelů a nejmíň deseti těžních věží. Tehdy jsem ovšem nevěděl, co je to těžní věž, předpokládal jsem, že jde spíš o nějaké velké poutové atrakce pro děti, a několik vteřin jsem se do Ostravy snad i těšil. V domnění, že Ostrava je jeden velký Prátr... ten jsem znal z pohlednic. Pocit, že se stěhuju do takové české Vídně, mě opustil na peronu Ostrava hl. n., když jsem vdechl první dávku ostravského vzduchu. Směsici dýmů, kouřů, sirnatých výparů, které se už na nádraží mísily se zaslou močí 2. nástupiště a rumovými výpary cestujících, kteří vystupovali s námi, tedy nejspíš domorodců. O městu Ostravě, v porovnání s klidným lázeňským prostředím Teplic, jsem už na nádraží ztratil jakékoliv iluze.

Ale pořád přede mnou bylo navázání nových kamarádkých vztahů s budoucími spolužáky, proč to neříct, tehdy jsem byl zvědav už i na spolužačky.

Teprve uprostřed tohoto nového kolektivu jsem definitivně propadl depresím, které mě přepadávají občas dosud. Kdo se blíž nepotkal s Ostravskem, neví, o čem teď mluvím. Rodilí Ostraváci jsou na své město, svůj kraj, velice pyšní. Svoji severomoravskou baštu vždycy považovali tak trochu za autonomní. Mnozí totiž už tenkrát těžce nesli tu podřízenost Praze. Nevím, jak tuto podřízenost vnímají v jiných městech, a zdaleka si nemyslím, že tím trpěli všichni obyvatelé Ostravska. Ale bylo mi deset let, vnímal jsem to tak. Měl jsem pocit,

jako by mi dávali najevo, že se do jejich města přijel usadit nepřítel. Čech. Jejich averze ke všemu českému byla zjevná. A nedokázali ji maskovat ani před drobným chlapcem, který mezi ně přišel s čistými úmysly. Jako nový žák páté třídy na škole, které se říkalo Bílá, protože vedle ní stála jiná, akorát z červených cihel, které se pro změnu říkalo Červená. Hned první den v kolektivu jsem cítil, že se poněkud liším od ostatních kluků i vizuálně. Maminka mi tehdy česala vlasy na pěšinku, ve předu načesávala velkou vlnu, takovou patku ozdobnou, čímž jsem byl zohyzděn na neúnosnou míru... Ale odporovat mamince v tomhle nešlo. Patka se dělá tak, že se ty vlasy nejdřív namočeš, učeše se to na pěšinku a ten delší úsek vlasů se ve předu rukou vymáčkne, takže vznikne vlna, nebo patka, chcete-li, která drží nějaký čas i po zaschnutí. To byl můj každodenní ranní rituál. Tak jsem chodil ven a do školy. Tím to však nekončí. Další odlišnost praskla, když jsme se v šatně převlékali na tělocvik. Já nosil dětské punčocháče, sice s velkou nenávisť k tomuto spodnímu oděvu, ale mamince víc záleželo na mém dokonale teplém oblečení než na mém názoru. Punčocháče, Ostraváci říkají „štrample“. Všichni nosili trenýrky a já štrample. A abych neměl starosti při čůrání, tak mi do těch silných punčocháčů ve předu maminka vždycky nůžkami prostříhla díru, abych měl kudy vyndavat. Nové, z krámu přinesené punčocháče rovnou znehodnotila stříhnutím nůžek, protože jinak to bylo určený holkám. To ale mamince nevadilo. Důležitější se jí zdálo, že mám celej spodek v teple. Takto vybaven jsem vplul do Ostravy. Štrample, vymáčkklá patka a ke všemu ještě řeč. V Ostravě se mluví kratce. Já mluvil dlouze. Smáli se mi, že když mluvím, tak zpívám. Přišlo jim směšné, jak mluvím. Já kratce neuměl, teprve později jsem leccos odposlouchal, snažil se přizpůsobit, škrtl jsem ve své řeči všechny dlouhé samohlásky, ale nic naplat. Spolužáci věděli, že to jen hraju, že ostravský přízvuk jen napodobuju a že se chci přizpůsobit. Brali to, že jejich nářečí zesměšňuju. Byl jsem Čech, jak oni tehdy posměšně říkali, Čížek. Tím být v deseti letech mezi ostravskými dětmi, jste okamžitě bílou vránou. Samozřejmě mluvím o těch začátcích, prvních dojmech z mé strany, to všechno se posléze upravilo a rychle jsme se stali výbornými kamarády. Ale ten první kontakt, kdy mi dávali najevo jisté opovržení, to si

vybavuju přesně. A tak jsem ze začátku nesplynul s kolektivem školním, ale divadelním. Tatínek byl hercem a děti herců a celého divadelního personálu se po dvoře Divadla Jiřího Myrona pohybovalo víc. A jelikož divadlo bylo místem, kde se běžně měnili herci a často jich mnoho přicházelo z Čech, těmito kluky jsem byl přijat zcela normálně, a i když mě školní kolektiv po čase bez problémů přijal, přece jen jsem většinu času svého ostravského dětství trávil s dětmi z divadla. Kája Poloch, syn pozounisty divadelního orchestru, sám pak vystudoval hudbu a jeden čas, jak jsem slyšel, byl dokonce šéfem orchestru i dirigentem. Jirka Kašťák, syn herce ostravské činohry Jiřího Durase. Pak ještě syn tajemníka divadla Jirka Křenek, který se ukázal jako velký tenisový talent, takže mě chuť na tenis přešla, jakmile jsem viděl, jak mu to jde a mně ne. K tomu se ale vrátím, až budu podrobně líčit své sportovní ambice.

Tím bych normálně tuhle úvahu o těžkostech malého Čecha v jámě ostravské nejspíš skončil. Jelikož jsem ji už před lety někde publikoval, tak jsem ji taky takhle nějak skončil. Jenomže má to do-

Na srazu po padesáti letech se spolužáky z Ostravy – vlevo můj tehdejší ochránce Pepa Ptašínský, vlevo sedí náš třídní učitel Ratislav

hru. Mí ostravští spolužáci ze základní školy zorganizovali sraz po padesáti letech. V Ostravě. Zvali mě i na srazy předešlé, ale to nějak neklaplo. Ale čím je člověk starší, tím víc táhne ke vzpomínkám z dětství, rád si je oživuje, připomíná, navíc, má-li s kým. Proto jsem se z Prahy na sraz svých bývalých spolužáků s radostí vypravil. Salonek restaurace v centru města byl plný mně zcela neznámých tváří. Směsice dědků a babiček, nejspíš jsem tu špatně, spletl jsem si adresu a spolužáci jsou jinde. Nebyli. Oni mě poznali hned, já je nikoliv.

Mě oni tu a tam někde vidí, moji fyzickou proměnu, jdoucí ruku v ruce s věkem, mohou sledovat takřka online. Tak jsem začal hádat. No, dva jsem poznal, Frantu Kosíka, dneska je to právník, a Miladu Frébortovou, dneska je to vdova. A po chvílce váhání i Pepu Ptašinského, kterého jsem jako kluk obdivoval. Byl sice ještě o něco menší než já, ale měl sílu tří buldozerů. A nevyhýbal se rvačkám, kterých já se bál. A kdykoliv mi něco hrozilo, Pepa Ptašinský to řešil za mě. Vlastně to byl takový můj bodyguard, i když se tomu tak tehdy neříkalo. Nepamatuju si, kdo nás učil chemii či zeměpis, ale pamatuju na přestávkové divadlo, které se v naší třídě občas odehrálo. Na stupínek před tabuli o přestávce předstoupili dva žáci, žák Ptašinský a žák Blaškovič, který byl o dvě hlavy větší než Ptašinský. David a Goliáš. Vstoupili na stupínek jako do ringu. A začali se řezat. Rány pěstí do obličeje, krev tam byla hned, klasický gladiátorský boj. Dodnes nevím, proč to dělali. Jestli spolu měli nevyřízené účty a takto veřejně to chtěli uzavřít, nebo jim šlo jen o tu řež, dokázat si, kdo je největším silákem třídy. Údery Pepy Ptašinského, všechny vedené zdola nahoru, na bradu Blaškoviče, vidím před očima dodnes. Byl jsem v té třídě nováčkem a netušil jsem, jestli to třeba nejede podle abecedy. Jestli se příští týden nebudou rvát na stupínku jiní dva žáci, až to postupně dojde k písmenu Š a budu tam muset jít já. Naštěstí to tak nebylo, rvali se vždycky jenom tihle dva. A oba dva dorazili i na padesátiletý sraz. Hned jsem se zeptal, jestli i dneska bude rvačka. Nebyla.

Po zdvořilostních úvodních pozdravech si vzal slovo Franta Kosík. Že si přečetli moji vzpomínku na ostravská školní léta a to že oni teda nechápou. Jak prej můžu vůbec napsat, že jsem měl v jejich ostravském kolektivu nějaké potíže. To přece není pravda! Tak to nebylo!

Zahřímal právník Kosík. Vždyť my jsme tě přece měli všichni rádi! Aha. Tak jste mě měli rádi, já vás měl taky rád, ale muselo dojít třeba jen jednou k něčemu, co mou citlivou dětskou duši poranilo, jinak bych to přece v hlavě nenosil tolik let. A vzápětí jsem si vybavil, jak jsem šel jednou ze školy a celou cestu mi Franta Kosík s Bédou Kubišem podráželi nohy s jediným cílem – abych upad, což jim připadalo veselé. Teď se dovídám, že mě chtěli vidět válet se na chodníku, protože mě měli rádi. Tak jsem připustil, že mám asi zkreslené vzpomínky, možná mi dávali najevo nevraživost žáci jiné třídy, nevím. Tak mi tu zmínku v mých dřívějších memoárech odpusťte. Já vás měl taky všechny rád. Odpustili. Bavili jsme se, popíjeli, Pepa Ptašinský vytáhl kytaru, hrál a zpíval písničky, které sám složil, takže jsme si s ním my ostatní zazpívat nemohli, ale i tak to bylo fajn. Tu noc jsem byl ubytovaný v nedalekém hotelu. Když třídní sraz skončil, k hotelu mě šel doprovodit Franta Kosík. Celou cestu mi podrážel nohy.

Herecké dítě

Herecké prostředí má svoji atmosféru a já to tehdy vnímal nejen jako svět kaširovaných divadelních kulis, které jsem znal z druhé strany, čili že jde jen o pomalovaná plátna přitlučená na dřevěných rámech a připevněná k podlaze jeviště obyčejnými vruty. Znal jsem svět divadla z druhé strany po všech stránkách. Záhy jsem pochopil, co pro herce znamená příchod do herecké vrátnice, kde se vyvěšovaly fermany, tedy rozpis představení na další měsíc, ale kde se vyvěšovaly zároveň tituly dalších her, které se začnou zkoušet s vypsáním obsazením jednotlivých rolí. Jako chlapec, který si jenom hraje s kamarády na dvoře divadla, jsem velmi záhy pochopil, co pro herce znamená přečíst si ve vrátnici tyhle nové informace.

Koho hraju? Ne! A von hraje hlavní roli? Takovej nýmand? Co ten ví vo divadle? Je ředitel u sebe? Častá otázka vrátnému, protože herci uvedení v druhé polovině herecké tabulky byli vždycky nevýznamnou rolí dotčeni a byli pevně rozhodnuti dát výpověď nebo výpovědí alespoň řediteli pohrozit, pokud se jim obsazení zdálo nespravedlivé. Nemusím asi vysvětlovat, co je druhá polovina hereckého obsazení. Soupis postav a jejich představitelů je uváděn od nejhlavnějších až

Na školní karneval jsem zvolil masku Japonce, se mnou i můj spolužák Aleš Lylo

po ty menší a nejmenší. Co já viděl v té vrátnici zklamaných a zároveň nadšených herců, musím objektivně přiznat, že emotivně tyhle situace prožíval i tatínek a často pak o skvělé roli či nepochopitelné „čurdě“, kterou v té či oné hře dostal, doma s maminkou mluvil. Speciální druh herecké revnivosti vyvolávají takzvané alternace. To už je přímá konfrontace kvalit. Kdo bude v té roli lepší. Oba kolegové se při zkouškách navzájem ujišťují, že to každý bude hrát po svém, čili jinak než ten druhý, takže si vlastně ničím nekonkurují, ale já vím, že si vždycky hryzali nehty a velmi, velmi se obávali, že z toho souboje vyjdou poraženi. Nemluvím už vůbec o blížící se premiéře a s tím spojenými nechutnými zákulisními boji o to, kdo bude hrát první premiéru a kdo až tu druhou, neboť to dávalo většinou jasnou odpověď režiséra i ředitele na to, kdo z alternantů je lepší, čili sportovně řečeno, druhou premiéru většinou hrává Běčko. Mně osobně se tyhle hry dospělých docela líbily, ale zvlášť se mě nijak netýkaly. Dětský kompars býval většinou bez alternace, s konkurencí nebyla

starost, my kluci byli většinou rádi, když jsme v něčem hráli všichni, aspoň jsme byli pohromadě, mohli dělat blbiny, převlíkat se do kostýmů, takže tento způsob dětství byl pro nás napůl takovej permanetní maškarní bál. Líčení obličeje, zatuchlá vůně kostýmů z fundusu a baletky. Operetní kusy se neobejdou bez baletu a takové baletky se musej před představením pořádně rozcvičit. Kolik my jsme tenkrát vysledovali takových rozcvíček, nic krásnějšího jsem do té doby neviděl. Ta estetika těla baletky ve mně už tehdy probouzela pocity do té doby nepoznané... Jako součást hloučku dětí pobíhajících po jevišti jsem prošel takovými operetami, jako je *Noc v Benátkách*, *Paganini*, *Cikánská láska* a mnoho dalších. Kromě klasiky zařazovala tehdy divadla do repertoáru i kusy nové, současné, aktuální. I v operetě. Zvlášť si vybavuji operetu, odehrávající se v prostředí cyklistického Závodu míru. Možná to bylo dílko místních ostravských autorů, nevím. Ale dodnes vidím, jak na sebe pupkatí operetní tenoři navlékli závodnická trička a vjížděli na jeviště do cílové pásy. Jak se mazali jakoby od bláta a předstírali totální vyčerpání po namáhavé etapě. A diváci, místo aby se smáli téhle kravině, se tvářili vážně a snažili se hledat společné rysy mého tatínka s cyklistickým fenoménem té doby Janem Vese-lým. I já to prožíval takhle. Například jsem těžce nesl, když tatínek přišel o žluté tričko vedoucího závodníka. K tomu si přimyslete, že ti cyklisté taky zpívali. Na stupni vítězů spustil árii, jak je šťasten a jak věří, že žluté tričko doveze až do Varšavy. Ale v padesátých letech se nejspíš podobné slátaniny dávaly i v jiných divadlech po celé republice. Já tuhle zhůvěřilost zmiňuji jen kvůli ilustraci té doby. Jednou však přišel tehdejší režisér ostravské operety Mojmír Vyoral za tatínkem s tím, že se divadlo chystá uvést novou hru od Juliana Tuwima s názvem *Vojín královny Madagaskaru* a on že to bude režírovat. A že jednou z hlavních rolí tam je dvanáctiletý chlapec, syn upjatého profesora, který se nějakým nedopatřením dostane do šantánu, doupěte neřesti plného kankánových tanečnic, a z toho pak vyplývá spousta komických situací. No a že si s tím dvanáctiletým chlapcem myslí na mě. Profesora že bude hrát Josef Kobr. Bez alternace. Tatínek to nechtěl rozhodnout sám. A tak k nám režisér přišel domů požádat mě a maminku, abych roli vzal. Vzhledem ke školním povinnostem

a tak. Plácli jsme si. Denně jsem pak chodil divadelní vrátnicí a čekal na vyvěšení fermanu na hru *Vojín královny Madagaskaru*, kde už jsem věděl, že budu psanej druhej odshora. Stalo se. Nenápadně jsem pak svoje komparsové kamarády, kteří do té doby hráli dětský dav spolehlivě stejně jako já, pod nějakou záminkou vtáhl do té vrátnice a předstíral, že ten ferman vidím poprvé... Jé, hele... to snad není pravda, co to mám hrát? Není to překlep, není to táta? No není, je tam přece za jménem napsáno ml., Karel Šíp ml. No to jsem já, jasně. A druhej odshora, to bude možná něco většího. Uvidíme, hele, kluci, až se to vysvětlí, dám vám vědět, třeba to bude chtít alternaci, určitě to bude se mnou dělat někdo z vás. Takhle blbej jsem tenkrát už byl. Nevěda, jak si užít tu pýchu. Už jsem byl nějak nasáklej těma hereckejma manýrama, už v duši dítěte začal klíčit malej hereckej šmírák. Kde já bych skončil, kdybych v tom herectví pokračoval, nevím. K tomu ale naštěstí nedošlo.

No a pak to šlo podle plánu. Scénář. Tehdy se říkalo divadelní kniha. Ve hře jsem se jmenoval Kazík. Polská hra to byla. Pečlivě jsem si v knize podtrhal, co všechno tam říkám. To herci dělaj, podtrhávaj si v knize svůj vlastní text. Bylo toho fakt dost a druhej odshora jsem byl psanej plným právem. Začalo se zkoušet. To jsem neznal, protože dětskej kompars se zkoušek nezúčastňoval, až těch posledních, pak generálek a rovnou premiéra. Tady jsem musel být od první čtené zkoušky, která se mi zdála zbytečná, protože já svůj text uměl zpaměti dlouho předtím. Já se to naučil jak básničku. Jinými slovy jsem tím byl doslova posedlej, užuž jsem chtěl vidět svůj budoucí kostým, tehdy to byl námořnickej obleček a indiánská členka, neboť Kazík byl kluk hravý a pořád si hrál na indiána, čímž uváděl do rozpaků nejen tatínka-profesora, ale i celé okolí. Svými nečekanými indiánskými bojovými pokřiky dokázal Kazík na jevišti rozvrátit i tu nejzdvořilejší debatu. Čtené zkoušky mě nudily, protože to herci pořád četli, seděli, kouřili a já už chtěl vědět, odkud přijdu, kam si sednu.

Možná mně v té době poněkud unikaly informace o chemických sloučeninách a matematických vzorcích, ač jsem tatínkovi slíbil, že učivo mám dokonale zmáknuté a jedna větší rolička v divadle nemůže moje studijní nasazení oslabit.

Dočkal jsem se, nadešla premiéra. S líčením mi nikdo nic moc neradil, dneska vím, že nemuselo být žádné. Ale já chodil do školy kolem vývěsky s fotografiemi Divadla Petra Bezruče, které se teprve o mnoho let později stalo významnou činoherní scénou se skvělým hereckým ansámblem v čele s Janem Kačerem a Petrem Čepkem. Tehdy bylo takřka výhradně specializované na hry pro děti a mládež. A já chodil kolem těch vitrín s fotkami a tam jsem si všiml fotografií ze hry o Tomu Sawyerovi a Huckleberry Finnovi a ti dospělí herci, kteří hráli tyhle kluky, měli na nose namalované pihy, aby vypadali klukovsky. Černou tužkou natúkané pihy. Rozhodl jsem se, že Kazík bude mít taky pihy, když je to poznávací znamení rošťáctví. Pod dojmem rozlehlosti divadla jsem nabyl dojmu, že ty pihy musej bejt viditelný až nahoře na balkoně. V tom divadle nebyly žádné maskérky, tam se každý líčil sám, byla jen vlásenkárna, kde se nasazovaly a lepily mastixem paruky a fousy. Ale líčení bylo na každém herci. Každý měl v šatně svůj stolek, já sedával samozřejmě u stolku tatínka, který v té hře nehrál. V tom stolku měli herci svoje líčidla, králičí pacičku na zapudrování tělky na obličejích atd. Nikdo myslím ani nepřemýšlel nad tím, že bych se neměl líčit sám jako ostatní. Černé kuličky, které jsem si vykroužil na nose a kolem něj, možná připomínaly víc neštovice než pihy, ale jak říkám, nikdo mi do toho nemluvil, tak jsem si to takhle líčil pořád. Do premiéry jsem nemohl dospát. Pár jsem jich předtím zažil, ale teď poprvé jako jeden z hlavních herců jsem okusil to nervózní napětí před premiérou, kdy se ručičky hodin přibližují k devatenácté hodině a herci absolvují všechny možné herecké rituály, některým jsem ani nerozuměl. Když jsem viděl kolem sebe samé tfuj tfuj a kopání do zadku, tak jsem taky na někoho plivnul a kopnul ho do zadku. Dostal jsem facku, protože při tfuj tfuj se neplive, to se jen tak předstírá, a kopanec do zadku je jen lehký, bezbolestný, a ne modřinový. A zase jsem byl o něco chytřejší. Premiéra byla fakt úspěšná. Ta hra byla docela dobře napsaná, aspoň jak se mi to zpětně jeví. Byl to vaudeville, čili neměla svoji původní hudbu, ale byly tam použity slavné melodie z jiných hudebních komedií či operet, to je princip takzvaného vaudevillu. Jen texty, pochopitelně, byly napsané pro tuto hru, šlo vlastně o jakési parafráze či rovnou parodie odji-

nud známých melodií. Tím byl úspěch předem zaručen, když divák ty melodie zná. Mnoho dnešních muzikálů mimochodem sází na stejnou kartu. Humor té hry jsem stoprocentně nechápal, ale velmi jsem vnímal počet smíchů a potlesků, těšilo mě, že hra má úspěch, mimochodem to i s odstupem času bylo jedno z parádních čísel Josefa Kobra, skvělého ostravského komika, který z té hry vlastně udělal své vlastní one man show a sklízel velké úspěchy. Při premiéře, to si vzpomínám, jsem prvně v životě zaimprovizoval. To dělají zkušení herci až tak od padesáté reprízy. Se svým tatínkem – Kobrem – jsme byli na jakési návštěvě u starší, upjaté dámy, kterou hrála Zdena Poláčková, výborná herečka ostravského divadla, její doménou byly především komediální role, tehdy byla zároveň i životní partnerkou Josefa Kobra. To jen tak pro úplnost. Já jako synek nezvedený jsem seděl u jakéhosi toaletního stolku a z nudy jsem probíral nějaké pudry a parfémy. To jsem měl v roli. Jenže jejich dialog byl delší a já už si s rekvizitami na stolku nevystačil. A tak mě napadlo roli trošičku rozehrát, zdůrazňuju, že až při té premiéře, nikdy, ani při generálce, mi to na mysl nepřišlo.

Slezl jsem z té židle a po zemi jsem se začal plížit k židli, na které zády ke mně seděla paní Poláčková. A jelikož jsem hrál dítě posedlé indiánskými postavami, měl jsem také dětskou špuntovku. Diváci už podle směru mého plížení tušili, co má chlapec za lubem, herci na jevišti to ale netušili. Své extempore jsem zakončil výstřelem ze špuntovky přímo do zadku jmenované herečky.

V sále smích. Vyděšený pohled paní Poláčkové, přičemž ani na vteřinu nevypadla ze své role. Josef Kobr po mně šlehl káravým pohledem, protože premiéra je plná napětí, herci jsou rádi, když si pamatují text, a takovéto improvizované výstřelky nejsou při premiéře namístě. Ale rozumíte, v sále smích. Ten pocit jsem si vepsal do dětské dušičky. Když vymyslíš legraci a povede se, diváci se smějí. Já tehdy samozřejmě ani v nejmenším netušil, že čekání na smích a neustálé pokusy o něj se mi stanou osudem.

Kdybyste se tehdy zeptali kohokoliv v mém okolí, čím asi budu, všichni by se shodli, že budu hercem. Mé aktivity se totiž už v takto dětském věku rozrůstaly.

V té době už u nás začala vysílat televize. Ostravsko bylo důležitým regionem a hned po Praze vzniklo televizní studio i v Ostravě. A tak se na mě začali obracet režiséři z místního studia a v pořadech pro děti a mládež jsem účinkoval často. Ani rozhlas nemohl pominout dětskou hereckou hvězdu ostravské divadelní scény a her pro děti se vysílalo mnoho. Ve vrátnici divadla jsem začal pravidelně nacházet velké obálky se svým jménem, tu scénář z rozhlasu, tu scénář z televize, do toho asi tak dvacet představení měsíčně. Já měl v té době víc kšeftů než tatínek. Unaveným hlasem jsem se vždycky ptal vrátného, jestli tam něco nemám, i když jsem tu obálku viděl jasně vystavenou, jen abych slyšel: Jasně, Karliku, přišlo něco z rozhlasu..., nebo: Zas tu máš něco z televize... Už zase? Voni mi nedaj pokoj, copak v celý Ostravě není lepší dětský herec? Rozumíte, typickejšmírák se vším všudy. Odkoukané manýry dospělých a ještě teď bych si za to zpětně dal nejradši facku. Vrchol mé mediální slávy měl však teprve přijít, protože ostravská televize se rozhodla, že odvysílá v přímém televizním přenosu právě hru Vojín královny Madagaskaru. Po celé republice. Tehdy byla televize jako médium naprosté zjevení, televizor neměl zdaleka každý, přístroje s černobílými obrazovkami nevelkých rozměrů měli jen ti movitější. Režisérem onoho přímého přenosu byl tehdy mladý, začínající televizní režisér Ivo Paukert. Druhý den po onom přenosu jsem přišel do školy. Už u vchodu při kontrole přezůvek službu konajícím učitelem jsem cítil, že je to ve vzduchu. Jo, viděli mě. Náš žák byl včera v televizi. Celá republika ho viděla. A teď jde k nám na vyučování. Stačil ses dost vyspat? ptal se mě učitel, a kdybych řekl, že málo, že po představení byla ještě menší oslavička v divadelním klubu, kde se chlastalo do čtyř do rána, možná by mě i uvolnil z vyučování a poslal domů dospat. Jenže já musel jít do třídy, abych si zmapoval, jestli na televizi onoho večera koukali také spolužáci, hlavně spolužačky. Samozřejmě jsem druhý den nebyl z ničeho vyvolanej, to si žádný z učitelů netroufl, v jejich očích jsem četl pochopení, že po tak náročném hereckém výkonu jsem přece nemohl ještě před spaním louskat dějepis a chemii. Hvězdné manýry mnou opravdu lomcovaly. Možná je dobře, že jsem si tyhle věci odbyl